

Neliapilajärjestöjen yhteistyön linjaus 3.5.2021

1. Neliapilajärjestöjen määritelmä

Neliapilajärjestöt on aktiiviseen yhteistyöhön rakentuva Suomen tärkein järjestöverkosto ihmiskaupan ja ihmiskaupan kaltaisten rikosten uhrien järjestölähtöisessä auttamisessa sekä ihmiskauppaan liittyvien haavoittuvuuksien tunnistamisessa ja vaikuttamistyössä uhrien oikeuksien ja aseman edistämiseksi sekä riittävien, uhrien tarpeista lähtevien tukipalveluiden varmistamiseksi.

Neliapilajärjestöjä ovat Monika-Naiset liitto ry, Pakolaisneuvonta ry, Pro-tukipiste ry ja Rikosuhripäivystys. Verkosto perustettiin huhtikuussa 2015.

2. Järjestöjen asema ja rahoitus

Osa ihmiskaupan tai ihmiskaupan kaltaisten rikosten uhreista jäisi kokonaan tavoittamatta ilman järjestöjen tuottamia matalan kynnyksen palveluita. Tämän toiminnan edellytyksenä on, että järjestöt asiakkailleen vastuullisina toimijoina säilyttävät järjestötoiminnan autonomian.

Järjestöt ovat ketteriä toimijoita, jotka työskentelevät lähellä asiakasta. Näin ne saavat yleensä ensimmäisinä tietoa uusista hyväksikäytön ja ihmiskaupan muodoista ja pystyvät erityisen hyvin seuraamaan toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia.

Tarvitsemme tietoa siitä, mistä syntyy ihmiskauppaan liittyvä ihmisten haavoittuvuus, mikä asettaa nämä ihmiset alttiiksi hyväksikäytön riskille ja mikä toisaalta jättää heidät viranomaisavun ja järjestelmien ulkopuolelle. Järjestöt tuottavat arvokasta tietoa osana asiakas- ja vaikuttamistyötä kokonaisvaltaisen tilannekuvan pohjaksi.

Keskeistä järjestöjen toiminnassa on luoda käytännön asiakastyön kautta kontakteja ihmisiin, jotta voimme auttaa niitä, jotka eivät löydä avun kanavia viranomaisjärjestelmistä.

Edellytyksiä **järjestölähtöiselle** toiminnalle:

- Emme joudu rakentamaan asiakasrekisteriä, jossa näkyvät ihmisten henkilötiedot – lähtökohtana on mahdollisuus anonymiteettiin.
- Asiakkaiden tarpeet määrittelevät tuottamamme palvelut.
- Järjestölähtöinen työ on eri asia kuin järjestöjen tuottamat ostopalvelut, jolloin viranomaisen "omistaa" asiakkaan tiedot.

Ostopalveluissa tilaaja määrittelee toiminnan tarpeet, mistä syystä ne tulee erottaa järjestölähtöisistä palveluista. Neliapilajärjestöt voivat toteuttaa myös ostopalveluita silloin, kun toiminta on voittoa tavoittelematonta.

Järjestötyö on lähtökohtaisesti ammatillista työtä, joka perustuu vankkaan osaamiseen ja järjestöjen omiin periaatteisiin ja linjauksiin sekä laatukriteereihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö osaa järjestötyöstä voi toteuttaa ammatillisesti ohjattujen vapaaehtoisten avulla, mikä tuo tärkeää lisäarvoa auttamistyölle.

Järjestöt voivat toimia eri viranomaisten kumppaneina ja järjestöjen edustus viranomaistyöryhmissä on erittäin tärkeää, jotta asiakkaiden todellisuus ja auttamistoimiin liittyvät esteet sekä käytännön työhön pohjautuvat muutosehdotukset tulevat esille uutta politiikkaa, lainsäädäntöä ja ohjeistuksia valmisteltaessa.

Pitkäjärjestyksen ja suunnitelmallisen työn varmistamiseksi järjestölähtöisen toiminnan rahoituksen myöntämisperusteiden ja avustusten käyttötarkoitusten tulee olla läpinäkyviä ja järjestöautonomiasta kunnioittavia.

Järjestötoiminnan rahoituksen rakenne tulee muuttumaan lähivuosina. Pidämme tärkeänä, että järjestöautonomia säilytetään myös tulevaisuudessa ja järjestöt voivat hakea rahoitusta kohderyhmiensä tarpeiden pohjalta. Nykyinen STEAn kautta kanavoitunut rahoitus järjestöjen ihmiskaupan vastaiselle työlle ollut erittäin tärkeää: sillä rahoitetaan matalan kynnyksen etsivää ja tukityötä, jolla autetaan mm. niitä uhreja, jotka eivät ole vielä valmiita tai eivät mahdollisesti koskaan ole valmiita olemaan viranomaisiin yhteydessä. Järjestöt tukevat asiakkaitaan viranomaisprosesseista riippumatta.

STEAn rahoitus on myös mahdollistanut järjestelmällisen verkostoyhteistyön, jossa Neliapilajärjestöt ovat voineet suunnitella keskinäisiä vastuita ja työnjakoa uhrien auttamistyössä. Toinen onnistumisen perusta on ollut kunkin järjestön ihmiskaupan vastaisen työn linkittäminen järjestön perustehtävään ja omien kohderyhmien kanssa pitkäjärjestyksen perustuksen kautta saavutettuun luottamukseen.

Järjestölähtöinen työ perustuu hyvään kentän ja kohderyhmän tuntemukseen ja luottamukseen – tämän hankkiminen on pitkäjärjestyksen tulosta. Se mahdollistaa hyvinkin haavoittuvassa asemassa olevien marginaalissa ja viranomaisilta piilossa olevien uhrien tunnistamisen ja tukemisen. Meneillään olevan valtionavustusuudistuksen vaikuttavuuden ja tehokkuuden kriteereissä tulee mielestämme huomioida ihmiskaupan vastaisen työn pitkäjärjestyksen ja monitasoisuus. Tämän tyyppisen toiminnan tuloksellisuuden arviointi ei voi jatkossakaan perustua pelkästään määrällisiin mittareihin ja tulostavoitteisiin.

3. Neliapilajärjestöjen eettiset perusteet

Neliapilajärjestöjen ihmiskaupan vastaisen työn periaatteina ovat perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus sekä yhdenvertainen oikeus saada tukea ja suojelua. Toimintaamme ohjaavat arvot ovat läpinäkyvyys, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja luottamuksellisuus.

Läpinäkyvää järjestölähtöistä toimintaa

Neliapilajärjestöt kertovat läpinäkyvästi toiminnastaan ja tavoitteistaan. Tiedot palveluista, toimintatavoista ja rahoituksesta ovat julkisia ja helposti löydettävissä.

Neliapila on neljän poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattoman järjestön muodostama yhteistyöverkosto, jossa jokainen mukana oleva järjestö sitoutuu

- yhteistyöhön, joka perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja luottamukseen.
- tekemään osana omaa perustehtäväänsä käytännön tukityötä ihmiskaupparikoksen potentiaalisten ja tunnistettujen uhrien kanssa.
- vastaamaan itsenäisesti toimintansa laadusta sekä asiakkaidensa ja työntekijöidensä turvallisuudesta luomalla läpinäkyvät ammatilliset rakenteet ja toimintakäytännöt.
- tuomaan oman osaamisensa verkoston käyttöön yhteisen osaamisen hyödyntämiseksi myös yhteisesti tehdystä vaikuttamistyöstä. Jokaisella järjestöllä on myös omia vaikuttamistyön sisältöjä ja linjauksia.

Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on tukityön lähtökohta

Järjestölähtöinen tukityö rakentuu tukea tarvitsevan ihmisen omien päätösten perusteella etenevään prosessiin. Itsemääräämisoikeuden aito toteutuminen sisältää oikeuden saada

päätöksenteon tueksi oikeaa tietoa, aikaa päätöksiä tekemiseen, tukea eri vaihtoehtojen pohdintaan ja tukea omien päätösten toteuttamiseen.

Luottamuksellisuus on kaiken perusta

Jokainen Neliapilajärjestö sitoutuu järjestämäänsä toimintansa siten, että luottamuksellinen suhde tuen tarpeessa oleviin ihmisiin ei vaarannu. Pulassa olevalla ihmisellä tulee olla oikeus saada apua ja tukea myös nimettömästi. Neliapilajärjestöjen asiakkaina olevien ihmisten tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja niitä ei luovuteta ilman asianosaisen pyyntöä tai lupaa kenellekään. Mikäli laki velvoittaa tietojen luovuttamiseen tai ilmoitusten tekemiseen, siitä kerrotaan ihmiselle itselleen siten, että hän ymmärtää mitä, miksi ja kenelle.

Vaikuttamistyössä käytettävää tilastollista seurantatietoa ei kerätä siten, että siitä syntyy henkilöä identifioivaa tietoa.

Viestinnän periaatteet

Neliapilajärjestöt sitoutuvat käyttämään vahvaa harkintaa ihmiskaupan vastaisessa viestinnässä.

Järjestöt eivät tarjoa uhria median haastateltavaksi, kuvaa tai äänitä uhria, eivätkä välitä asiakkaina oleville ihmiskaupan uhreille haastattelupyyntöjä tai käytä ihmiskaupan uhreja ns. kokemusasiiantuntijoina muulloin, kuin erityisissä poikkeustilanteissa.

Erityisen tarkkoja olemme silloin, kun ihmiskaupan uhriksi joutuneella asiakkaalla on vielä rikos- tai oleskeluprosessi kesken tai jos hänellä on erityisen tuen tarve. Ihmiskaupan uhrin kohdalla on otettava huomioon trauman, psyykkisen hyvinvoinnin, keskeneräisten prosessien ja epävarman tulevaisuuden vaikutus uhrin kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. On myös huomioitava, että uhuriin ja tämän läheisiin voi kohdistua uhkaa tai riskejä.

Vaikka uhri antaisi suostumuksensa mediaesiintymiseen, voi uhrin tilanteessa tapahtua nopeastikin muutoksia, ja uhrille on annettava mahdollisuus toipumiseen ja tilanteen rauhoittamiseen. On myös huomioitava, että julkisuudessa esiintyminen saattaa vaikuttaa uhrin meneillään oleviin prosesseihin ennakoimattomalla tavalla.

Järjestöt sitoutuvat myös käyttämään harkintaa suhteessa yhteistyöpyyntöihin varmistaen ihmiskaupan uhrien eettisen kohtelun.

Ihmiskaupan vastaisessa viestinnässä pyrimme myös käyttämään uhreja kunnioittavaa kuvastoa, joissa heitä ei esitetä passiivisina tai esim. kauppatavarana. Pyrimme myös viestinnässämme esittämään ihmiskaupan uhrin tavalla, joka tukee ihmiskaupan tunnistamista eikä anna vääristynyttä kuvaa ihmiskaupan ilmenemisestä Suomessa.

4. Järjestöjen laatusuosituks

Neliapilajärjestöt ovat sitoutuneet näihin laatusuosituksiin. Ne ovat myös Neliapilajärjestöjen näkemys siitä, mihin laadukkaasti järjestötyön ihmiskaupan ja ihmiskaupan kaltaisten rikosten uhrien parissa tulee perustua.

Sitoudumme antamaan asiakkaille varmistettua ja ajankohtaista tietoa. Työntekijöinä sitoudumme ylläpitämään ammatillista osaamistamme hankkimalla tietoa, kouluttautumalla ja toimimalla verkostoyhteistyössä.

Sensitiivinen ja kunnioittava asenne rikoksen uhria ja hänen tarinaansa kohtaan ovat lähtökohtia laadukkaassa vakavien rikosten uhrien kanssa tehtävässä asiakastyössä. Asiakkaan kertomukseen,

hänen kuvaamiinsa tapahtumiin tai hänen toimintaansa rikostapahtumien aikana, niitä ennen tai niiden jälkeen, ei kohdisteta arvostelua tai kyseenalaistamista. Asiakas voisi kokea tämän syyllistävänä tai vastuuttamisena häneen kohdistetusta rikoksesta.

Sensitiivinen työote tarjoaa rikoksen uhrille kokemuksen, että hänen on turvallista kertoa tapahtuneesta ja reflektoida kokemuksiaan, tunteitaan ja eri osapuolten tekemisiä – vaikka hänen ajatuksensa kuulostaisivat ristiriitaisilta yleisten käsitysten kanssa. Laadukas asiakastyö tukee asiakkaan kokemusta siitä, että hän ei joudu hylätyksi, vaikka puhuisi asioista/teoista, jotka hän tuntee häpeällisiksi tai jotka hänen yhteisönsä tuomitsee. Vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa pyrimme poistamaan asiakkaan mahdollisesti kokema häpeää.

Laadukkaan asiakastyön tarkoituksena on asiakkaan oman toimijuuden ja omien rajojen asettamisen tukeminen sekä kontrollintunteen vahvistaminen. Asiakasta ohjataan omaehtoiseen elämään, jossa hänellä on oikeus yksityisyyteen ja jossa hän voi tehdä omia päätöksiä, joista kykenee ottamaan vastuun.

Toiminnan keskiössä on salassapitovelvollisuus. On tärkeää varmistaa, että asiakas ymmärtää työntekijän roolin prosessissa. Sama velvollisuus koskee ammatillisesti ohjattuja vapaaehtoisia. Laadukas asiakastyö perustuu siihen, että työskentelyn alussa asiakkaan tilanne kartoitetaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, jotta hänelle voidaan löytää paras mahdollinen etenemistapa. Tarvittaessa asiakas ohjataan muihin hänen tilanteensa kannalta tarpeellisiin palveluihin. Työskentelyssä huomioidaan myös ihmiskaupan uhrin mahdollisten lasten turvallisuus ja hyvinvointi. Asiakasta koskevaa tietoa viedään eteenpäin muille toimijoille ja viranomaisille ainoastaan hänen informoidulla suostumuksellaan, ellei kysymyksessä ole ilmoitusvelvollinen lastensuojelullinen asia.

Varmistamme toiminnassamme, että asiakas ymmärtää ennen rikosprosessiin lähtemistä sen eri vaiheet ja kokonaisuuden. Asiakasta autetaan punnitsemaan, mitä seurauksia rikosprosessiin lähtemisellä voi olla. Varmistetaan, että asiakas on tietoinen kaikista oikeuksistaan rikosprosessissa, ml. oikeus saada aiheeseen erikoistunut avustaja ja tukihenkilö, oikeus hakea korvauksia sekä oikeus suojaustoimenpiteisiin esitutinnan ja oikeuskäsittelyn aikana. Lisäksi varmistetaan, että asiakas on tietoinen mahdollisista avustajan käyttämiseen liittyvistä kustannuksista. Asiakkaalle annetaan kaikki relevantti, itsenäiseen päätöksentekoon vaikuttava tieto.

Pyrimme siihen, että asiakas saisi kaiken ohjauksen ja neuvonnan aina omalla äidinkielellään, tarvittaessa tulkattuna. Tulkausta käyttäessämme kiinnitämme erityistä huomiota luotettavan, riippumattoman ja ammattitaitoisen tulkin valintaan, ja kuulemme asiakkaan toivetta tulkkiin ja esimerkiksi tämän sukupuoleen liittyen.

5. Yhteistyön tavat

Käytännön asiakastyö

Käytännön asiakastyössä Neliapilajärjestöt tekevät yhteistyötä yksittäisten asiakkaiden auttamiseksi ja arvioivat, minkä järjestön osaaminen palvelee parhaiten kyseisen asiakkaan tarpeita. Ohjaamme asiakkaat tilanteen mukaan toisen järjestön palveluihin tai hyödyntämään tiettyä osaa toisen järjestön palveluvalikosta. Tavoitteena on, että asiakas saa verkoston sisällä mahdollisimman laadukkaan palvelun hyödyntämällä kunkin erityistä asiantuntemusta.

Neliapilajärjestöjen keskinäisten päällekkäisyyksien välttämiseksi kysymme aina asiakkailta, ovatko he asiakkaina muissa palveluissa. Asiakkaalta tulee pyytää lupa siihen, että konsultoi toista järjestöä asiakkaan asiassa.

Haasteena on, että asiakkaat eivät usein itse tiedä, missä palveluissa he ovat tai onko heitä esimerkiksi ohjattu auttamisjärjestelmään. Asiakkaat eivät myöskään aina pysty kertomaan samoja asioita kaikissa eri järjestöissä tai viranomaisten palveluissa.

Lähtökohtana tulee olla, että tunnemme riittävän hyvin toisen järjestön toimintatavat ja asiakaskriteerit sekä erilaiset järjestörakenteet.

Asiakkaan ohjaamisessa huomioitavaa:

- Ohjaus hoidetaan asiakasohjaismallia soveltaen.
- Ohjaus ja konsultaatio pyritään järjestämään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asiakkuuden alkaessa.
- Päälekkäisen työn välttämiseksi kuvataan ohjaustilanteissa ne asiat, jotka on toisessa järjestössä jo selvitetty (asiakkaan luvalla).
- Lisätään asiakkaiden luottamusta muiden Neliapilajärjestöjen toimintaa kohtaa.

Asiakasohjausmalli

Asiakkaiden tapaukset ja tarpeet ovat hyvin erilaisia, eikä yksityiskohtaista ohjausmallia ole näin ollen mahdollista tai asianmukaista luoda. Asiakasohjausmallia sovelletaan aina yksilön tarpeet huomioiden.

- Asiakkaan tilanne ja tarpeet kartoitetaan järjestössä, johon hän hakeutuu.
- Mikäli tilannekartoituksessa käy ilmi, että asiakas hyötyisi toisen järjestön osaamisesta tai palveluista, pyydetään asiakkaalta konsultaatioon lupa. Käytäntönä on, että kaikki tiedon liikkuminen kulkee aina asiakkaan luvan kautta.
- Tarvittaessa pyritään pitämään asiakkaan ja järjestöjen kesken yhteinen aloituspalaveri. Aloituspalaveri on tärkeä selkeyttämään eri tahojen roolia paitsi asiakkaalle, myös järjestöille. Siinä sovitaan, kuka tekee mitä, miten jatketaan ja miten yhteydenpito ja tiedonkulku järjestetään asiakkaan ja järjestöjen välillä.

Ihmiskauppaviitteiden anonyymi tilastointi

Tiedonkeruu on erityisen tärkeää, jotta tiedämme, mikä on asiakkaiden tilanne ja mitkä ovat ne syyt, miksi ihmiset joko hakevat tai eivät hae viranomaisapua. Tämä auttaa määrittelemään järjestöjen roolia ja merkitystä auttamistyössä. Kerättyä anonyymia tietoa hyödynnetään vaikuttamistyössä.

Neliapilajärjestöjen tiedonkeruujärjestelmän kriteereitä tarkastellaan säännöllisesti toimintaympäristön muutosten myötä, jotta huomioimme ihmiskaupan ja lähirikosten eri muodot ja niihin liittyvät haavoittuvuudet. Yhteisen järjestelmämme ulottaminen muihin järjestöihin ei ole vielä ajankohtainen, mutta asiaa voidaan harkita tulevaisuudessa. Tiedonkeruun luotettavuuden lähtökohtana tulee olla yhteinen näkemys ihmiskauppailmiöstä laajemmin.

Tiedonkeruun tulee olla sillä tavalla tietoturvallista, että siitä ei pysty identifioimaan yksilöitä.

Vaikuttamistyö

Vaikuttamistyössä teemme monenlaista yhteistyötä. Se koostuu sekä proaktiivisista oma-aloitteisista toimista että aktiivisesta reagoimisesta muiden tahojen kuten viranomaisten tai median aloitteisiin ja yhteydenottoihin.

- Laadimme sekä yhteisiä/osittain yhteisiä että omia erillisiä lausuntoja. Lausunto voi rakentua siten, että siinä on yhteisen kannanoton osuus ja kunkin järjestön omat painopisteet erikseen. Sovimme kunkin laajempaa asiakokonaisuutta koskevan lausuntopyynnön osalta erikseen, onko tarvetta yhteiseen lausuntoon tai lausunto-osuuteen. Yhteistyötä teemme etenkin kansainvälisten lausuntopyyntöjen laatimisessa.
- Yhteisiin kannanottoihin voi liittyä myös yhteisiä viestintätoimenpiteitä kuten yhteiset tiedotteet.

- Silloin kun osallistumme samoihin viranomaistyöryhmiin, tuomme niissä esille sekä yhteisiä että oman toimintamme painotuksista nousevia näkemyksiä ja kannanottoja. Tarvittaessa valmistelemme yhteiset kannanotot etukäteen. Mikäli vain joku tai jotkut Neliapilajärjestöistä ovat viranomaistyöryhmän jäseniä, huolehdimme siitä, että muiden näkemykset tulevat valmistelutyössä huomioiduksi riittävän laajasti.
- Kukin järjestö hyödyntää omia poliittisia kontaktejaan uhrien aseman parantamiseksi, mutta tilanteen mukaan voimme myös lähestyä päättäjiä yhteisillä esityksillä.
- Proaktiivisessa vaikuttamistyössä hyödynnämme esimerkiksi omaa tiedonkeruujärjestelmäämme ja laadimme vuosittaisen analyysin ja tiedotteen sen pohjalta.
- Hyödynnämme erilaisia kansainvälisiä ihmiskauppaan liittyviä teemapäiviä – joko yhteisillä tai järjestöjen omilla vaikuttamistoimilla.

Neliapilajärjestöjen vaikuttamistyön yhtenä keskeisenä painopisteenä on järjestölähtöisen työn merkitys osana ihmiskaupan vastaisen toiminnan kokonaisuutta.

Kaikessa vaikuttamistyössä on tärkeää, että pidämme yllä yhteistä Neliapilajärjestöjen tilannekuvaa ihmiskaupan ja lähirikosten uhrien asemasta sekä ajankohtaisista vaikuttamiskysymyksistä ja -prosesseista.